

του Νίκου Χ. Ρουσάνογλου - nikos.roussanoglou@gmail.com

Στις ΣΔΙΤ στρέφονται οι κατασκευαστικές εταιρείες

Η έμφαση δεν είναι πλέον σε οδικούς άξονες, αλλά σε ενέργεια και παραχωρήσεις

Ενέργεια, παραχωρήσεις και έργα υποδομών μέσω ΣΔΙΤ (Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα) αναμένεται να αποτελέσουν τη νέα «μαγιά» για την ανάπτυξη των κατασκευαστικών ομίλων τα επόμενα χρόνια, καθώς αποτελεί κοινή διαπίστωση όλων των εμπλεκόμενων ότι τα δημόσια έργα δεν πρόκειται να έχουν πλέον πρωταγωνιστικό ρόλο. Όπως άλλωστε ανέφερε στην πρόσφατη γενική συνέλευση της Ελλάκτωρ ο διευθύνων σύμβουλος του ομίλου Λεωνίδα Μπόμπολας, «η πίτα του κλάδου των κατασκευών από τα 6 έως 8 δισ. έργα τα προηγούμενα χρόνια, σήμερα είναι λιγότερα από 2 δισ. ευρώ». Πρόκειται για μια παραδοχή που έχουν κάνει και οι υπόλοιποι «μεγάλοι» του κλάδου, εκτιμώντας ότι ακόμα και αν η χώρα εξέλθει από την οικονομική κρίση, δύσκολα θα υπάρξει ανάλογη ανάκαμψη των δημοσίων έργων ελλείψει κονδυλίων, τόσο μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Έργων (ΠΔΕ) όσο και μέσω του ΕΣΠΑ. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΣΑΤΕ (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών), κατά το φετινό πρώτο πεντάμηνο έχουν δημοπρατηθεί μόλις 74 έργα με προϋπολογισμό μεγαλύτερο των 2 εκατ. ευρώ το καθένα, έναντι 151 έργων το 2014, 243 το 2013 και 157 το 2012. «Διαπιστώνεται δηλαδή ότι εάν δεν εξευρεθούν επιπλέον πηγές χρηματοδότησης ακυρώνεται κάθε ελπίδα για πολλαπλασιαστική θετική επίπτωση στο σύνολο της οικονομίας από την κατασκευή των έργων, προκαλώντας ανησυχία και σε πολλούς άλλους παραγωγι-

κούς κλάδους, βιομηχανικούς, βιοτεχνικούς και εμπόριο, φυσικά και στο πλήθος των απασχολούμενων στον τομέα», τονίζει ο Ζαχαρίας Αθουσάκης, πρόεδρος του ΣΑΤΕ.

Δρομολογούνται 69 έργα αξίας 21 δισ. ευρώ την επόμενη πενταετία, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν 20 μονάδες στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας

Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται ήδη εκτεταμένη συζήτηση για το πώς θα κινητοποιηθούν ιδιωτικά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των έργων που σχεδιάζονται. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της PriceWaterHouseCoopers (PwC), δρομολογούνται 69 έργα αξίας 21 δισ. ευρώ την επόμενη πενταετία, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν 20 μονάδες στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας, ενώ για κάθε ευρώ που επενδύεται στις υποδομές σχεδόν το μισό επιστρέφεται άμεσα – από την πρώτη μέρα – στα κρατικά ταμεία. Ωστόσο, η έμφαση δεν είναι πλέον σε οδικούς άξονες, αλλά σε ενέργεια και παραχωρήσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τα παραπάνω έργα το 42% αφορά επενδύσεις στην ενέργεια.

Αυτός είναι και ένας από τους κλάδους που έχουν εντοπίσει εδώ και αρκετά χρόνια οι μεγάλοι κατασκευαστικοί όμιλοι,

ως έναν από εκείνους που θα λειτουργήσουν ως αντιστάθμισμα στη σταδιακή μείωση των δημοσίων έργων. Εκτός από την ενέργεια, και κυρίως την παραγωγή αυτής μέσω Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), στο επίκεντρο για τους ομίλους θα βρεθούν επίσης και οι συμβάσεις παραχώρησης της επόμενης γενιάς έργων, που μπορούν να εξασφαλίσουν σταθερή ροή εσόδων σε μια εταιρεία για σειρά ετών και με –υπό προϋποθέσεις– εξαιρετικές αποδόσεις.

ΓΕΚΤΕΡΝΑ

Η ΓΕΚΤΕΡΝΑ σχεδιάζει την όλο και μικρότερη εξάρτησή της από το κατασκευαστικό αντικείμενο στο άμεσο μέλλον, καθώς, όπως το περιέγραψε πριν από λίγες εβδομάδες, ο επικεφαλής του ομίλου Γιώργος Περιστέρης: «Είναι από τη φύση του κυκλικό και ευμετάβλητο. Έτσι, το μείζον όπως οι παραχωρήσεις, τα ενεργειακά έργα και άλλα έργα, που κατασκευάζονται με συμπράξεις του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, φαντάζουν ως ιδανικά για την εξυπηρέτηση του παραπάνω στόχου, καθώς προσφέρουν σταθερές, προβλέψιμες και μακροχρόνιες πηγές εσόδων.

Ήδη πάντως ο όμιλος έχει εξελιχθεί σε έναν από τους μεγαλύτερους “παίκτες” στον ενεργειακό κλάδο και μάλιστα σχεδιάζει την ακόμα μεγαλύτερη εμπλοκή του, δρομολογώντας μια νέα γενιά επενδύσεων σε τομείς όπως τα έργα αποθήκευσης ενέργειας μέσω αντλησοταμίευσης. Η διοίκηση εκτιμά ότι «ο τομέας της καθαρής ενέργειας παρουσιάζ-

Γιώργος Περιστερίης

ζει πολύ μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης στην Ελλάδα, η οποία, διαθέτοντας ιδανική μορφολογία εδάφους και υψηλή κατασκευαστική τεχνογνωσία για την παραγωγή και αποθήκευσή της, μπορεί να εξασφαλίσει την έγκαιρη και ισότιμη συμμετοχή της με υψηλότερη εγχώρια προστιθέμενη αξία στην ενεργειακή επανάσταση που συντελείται παγκοσμίως», όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Γ. Περιστερίης.

Στο πλαίσιο αυτό, η θυγατρική ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή αναμένεται να βρεθεί στην «εμπροσθοφυλακή», έχοντας εκπονήσει ένα επενδυτικό σχέδιο της τάξεως των 500 εκατ. ευρώ για έργα ΑΠΕ (περιλαμβάνονται και οι ΣΔΙΤ για τη διαχείριση απορριμμάτων), έως το 2019. Άμεσος στόχος της εταιρείας είναι να υπερβεί το 1 GW εγκατεστημένης ισχύος μέχρι τις αρχές του 2018, ενώ για τα άμεσα προσεχή χρόνια στοχεύει στον διπλασιασμό της ισχύος στα 2 GW. Σημειωτέον ότι σήμερα η εταιρεία διαθέτει συνολική εγκατεστημένη ισχύ 738 MW, εκ των οποίων 468 MW στην Ελλάδα, 138 MW στις Ηνωμένες Πολιτείες, 102 MW στην Πολωνία και 30 MW στη Βουλγαρία. Μάλιστα, ολοκληρώνοντας τους επόμενους μήνες νέα αιολικά πάρκα που κατασκευάζει στην Ελλάδα και το εξωτερικό θα επιτύχει τον στόχο των 1.000 MW (1GW) εγκατεστημένης ισχύος μέχρι τις αρχές του 2018.

Παράλληλα, η ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή έχει δρομολογήσει τις διαδικασίες για τη σταδιακή ωρίμαση και της νέας γενιάς

Η πτώση των κατασκευών εξηγεί και τη στροφή σε νέους τομείς δραστηριότητας

Ο κατασκευαστικός κλάδος έχει ήδη συσσωρεύσει πάνω από 1 δισ. ευρώ ζημιών ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης, ενώ, όπως ανέφερε χαρακτηριστικά ο Ινδοκαναδός επενδυτής Πρεμ Γουάτσα στην πρόσφατη Γενική Συνέλευση του ΣΕΒ, ο τομέας των κατασκευών έχει χάσει το 87% της δραστηριότητάς του κατά την περίοδο της κρίσης, με αποτέλεσμα να κλείσουν χιλιάδες επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά παραμένει ένας από τους μεγαλύτερους εργοδότες (πάνω από 150.000 εργαζόμενοι), ενώ για κάθε νέα θέση εργασίας στις κατασκευές δημιουργούνται άλλες τρεις στην οικονομία.

Περαιτέρω δυσχέρειες προκαλούνται από την επιστροφή των υπερβολικών εκπτώσεων, καθώς τα μεγάλα έργα τελειώνουν και τα ιδιωτικά έργα βρίσκονται κοντά στο απόλυτο μηδέν. Όπως αναφέρουν στελέχη του κλάδου, «η τάση αυτή δυστυχώς παρατηρείται τόσο σε μεγάλα όσο και μεσαία και μικρά έργα. Ενδεικτικά, στο σύνολο των διαγωνισμών για τα τμήματα του άξονα Πάτρα-Πύργος οι προσφερόμενες από τους προσωρινούς μειοδότες εκπτώσεις ξεπερνούν το 50%, ενώ αντίστοιχα υψηλές εκπτώσεις καταγράφονται και σε άλλα μεγάλα έργα. Όσο για τα μικρότερα έργα, έχουν υπάρξει φέτος ακόμα και εκπτώσεις πάνω από 70% (κατασκευή αγωγών ομβρίων στο Χαλάνδρι με 70,1%, υδραυλικά έργα-οδοποιία στα Άνω Λιόσια με 72,89%, αποκατάσταση οδοστρωμάτων σε Π. Ράλλη-Γ. Λαμπράκη με 74,13%)».

Σύμφωνα με τον Ζ. Αθουσάκη, πρόεδρο του ΣΑΤΕ (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Τεχνικών Εταιρειών), οι κατασκευαστικές εταιρείες υποβάλλουν προσφορές κάτω του κατασκευαστικού κόστους, σε ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 10% και 25%, προκειμένου να διεκδικήσουν μερίδιο από τη διαρκώς συρρικνούμενη «πίτα» των δημοσίων έργων. Ουσιαστικά, ο μεγαλύτερος όγκος των δημοσίων έργων προβλέπεται να εκτελεστεί σε τιμές κάτω του κόστους, γεγονός που, αν και με την πρώτη ανάγνωση φαντάζει ως ευνοϊκή εξέλιξη για τα ταμεία του Δημοσίου, εν τέλει τα ζημιώνει. Όπως τονίζει ο Ζ. Αθουσάκης, η εκτέλεση των έργων με ζημία των εταιρειών οδηγεί σε χρονοβόρες διαδικασίες αποπεράτωσης και αμφιλεγόμενη ποιότητα κατασκευής των έργων. Παράλληλα, «αυτό το φαινόμενο θα οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια σε κατάρρευση και τις υγιείς επιχειρήσεις, οι οποίες δεν μπορούν να ανταγωνιστούν προσφορές κάτω του κόστους και μοιραία είτε θα έχουν μηδενικό κύκλο εργασιών είτε θα αναγκαστούν να εμπλακούν σε μια διαδικασία ζημιολόγησης προσφορών, που και πάλι θα τις οδηγήσει σε κλείσιμο», αναφέρει χαρακτηριστικά ο επικεφαλής του ΣΑΤΕ.

επενδύσεων για την τριετία 2017-2019. Κυρίαρχη θέση σε αυτές κατέχουν οι επενδύσεις στον χώρο της αποθήκευσης ενέργειας μέσω αντλησοσταμιύσεων σε Αμφιλοχία και Κρήτη (Αμάρι). Παράλληλα, το επενδυτικό πρόγραμμα της προσεχούς τριετίας περιλαμβάνει και τη συνέχιση των επενδύσεων στον τομέα της αιολικής ενέργειας, όπου προωθούνται σημαντικά έργα, όπως π.χ. στην Κρήτη και τη Νότια Εύβοια.

ΕΛΛΑΚΤΩΡ

Την ενίσχυση της παρουσίας της στον κλάδο της ενέργειας, και δη των ΑΠΕ και της διαχείρισης απορριμμάτων, δρομολογεί και ο όμιλος της Ελλάκτωρ. Σε ό,τι αφορά τα έργα περιβάλλοντος, η διοίκηση της Ελλάκτωρ αναφέρει ότι στο σύνολο της χώρας σχεδιάζονται 50 καινούργιες μονάδες επεξεργασίας απορριμμάτων, προϋπολογισμού 650 εκατ. ευρώ και συνολικής δυναμικότητας 2,5 εκατ. ετη-

Λεωνίδας Μπόμπολας

σίως. Για τα παραπάνω έργα υπάρχουν εξασφαλισμένες πιστώσεις 250 εκατ. ευρώ μέσω του προγράμματος ΕΠΠΕΡΑΑ, ενώ θα απαιτηθούν και ιδιωτικά κεφά-

- 2 δισ. ευρώ η «πίτα» των κατασκευών σήμερα από 6-8 δισ. ευρώ που ήταν έως το 2008
- 74 έργα προϋπολογισμού άνω των 2 εκατ. ευρώ έκαστο έχουν δημοπρατηθεί κατά το φετινό πρώτο πεντάμηνο από 151 έργα το 2014 και 243 το 2013
- 69 έργα αξίας 21 δισ. ευρώ θα δημοπρατηθούν έως το 2022
- 42% εξ αυτών θα αφορούν τον κλάδο της ενέργειας
- 35,4% λιγότερες είναι οι κατασκευαστικές εταιρείες που λειτουργούν σήμερα σε σχέση με το 2004, από 681 σε 460
- 141,8 χιλιάδες εργαζόμενοι απασχολούνταν στις κατασκευές στο τέλος του 2016 από 401.000 στο τέλος του 2008
- 8,3% του ΑΕΠ η συμβολή των κατασκευών στην οικονομία το 2004, 2,1% σήμερα

λεια μέσω του μοντέλου των συμπράξεων (ΣΔΙΤ). Ως εκ τούτου, υπάρχουν βάσιμες ελπίδες μελλοντικής ανάπτυξης και στον συγκεκριμένο κλάδο, δεδομένου ότι στην Ελλάδα τουλάχιστον το 85% των απορριμμάτων θάβεται, πρακτική που πλέον εγκαταλείπεται και λόγω των οδηγιών της ΕΕ που πρέπει να εφαρμοστεί η χώρα μας.

Ο συγκεκριμένος τομέας εμφανίζει ιδιαίτερες προοπτικές, καθώς πλέον διαμορφώνεται και η ανάγκη σύνδεσης των σύγχρονων έργων επεξεργασίας απορριμμάτων με τις ανάγκες της τσιμεντοβιομηχανίας, καθώς το παραγόμενο προϊόν που προκύπτει αξιοποιείται ως εναλλακτικό καύσιμο από τις μονάδες παραγωγής τσιμέντου. Στο προσεχές διάστημα η Ηλέκτωρ θα προχωρήσει στην υπογραφή σύμβασης για την εκμετάλλευση 5mw από βιοαέριο του ΧΥΤΑ Μαυροράχης.

Στον τομέα της αιολικής ενέργειας, η θυγατρική Ελληνική Τεχνοδομική Άνεμος δρομολογεί επενδυτικό πρόγραμμα 150 εκατ. ευρώ έως το 2019, προκειμένου να ενισχύσει την εγκατεστημένη ισχύ της. Στόχος είναι αυτή να ανέλθει σε 400 MW. Σήμερα βρίσκονται υπό κατασκευή αιολικά πάρκα 145 MW, από τα οποία 17 MW αφορούν το υπολειπόμενο επενδυτικό σχέδιο του 2014 και 128 MW αφορούν νέα έργα, για τα οποία υπογράφηκαν συμβάσεις αγοραπωλησίας ηλεκτρικής ενέργειας πέρσι. Μεταξύ αυτών είναι και το αιολικό πάρκο στα Ιωάννινα, το μεγαλύτερο εγκατεστημένο στην Ελλάδα. Σε ό,τι αφορά την ηλεκτροπαραγωγή, η Elpedison, όπου μετέχει η Ελλάκτωρ, έχει προχωρήσει στη λιανική πώληση ηλεκτρικής ενέργειας με τζίρο 322 εκατ. ευρώ το προσεχές διάστημα.

Πέραν των παραπάνω, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στον τομέα των φωτοβολτα-

ϊκών συστημάτων, όπου (εκτός από την ελληνική αγορά) δρομολογείται η επέκταση στις αγορές της Δυτικής Ευρώπης, όπως επίσης και της αμερικανικής ηπείρου, τόσο στη Βόρεια Αμερική όσο και στη Λατινική Αμερική. Μία ακόμα πτυχή των μελλοντικών πεδίων δράσης του ομίλου έδωσε πρόσφατα και ο επικεφαλής της Άκτωρ Δημ. Κούτρας, επισημαίνοντας ότι η εταιρεία ενδιαφέρεται για έργα βιολογικών καθαρισμών σε όλο τον κόσμο.

Εκτός από τα ενεργειακά έργα και τους βιολογικούς καθαρισμούς, ο όμιλος αναμένεται να δώσει μεγαλύτερη έμφαση σε επενδύσεις σε συγχρηματοδοτούμενα έργα, μεταλλεία και ιδιωτικοποιήσεις. Μάλιστα, όπως αναφέρει ο Δημ. Κούτρας, η Ελλάκτωρ έχει δομηθεί σε μεγάλο βαθμό με βάση την παρουσία της στα έργα συντηρήσεων, όπως της Αττικής Οδού. Στο πλαίσιο αυτό, η εισηγμένη θα διεκδικήσει δυναμικά τόσο το έργο της εκμετάλλευσης και συντήρησης της Εγνατίας Οδού, που αναμένεται να προκηρυχθεί από το ΤΑΙΠΕΔ, όσο και της υποθαλάσσιας ζεύξης της Σαλαμίνας, έργο με παραχώρηση εκμετάλλευσης, το οποίο αναμένεται να προκηρυχθεί πριν από το τέλος του 2017.

J&P Άβαξ

Από την ωρίμαση έργων ιδιωτικοποίησης και στον ενεργειακό κλάδο, όπως επίσης και στα μελλοντικά έσοδα από τις υφιστάμενες παραχωρήσεις, όπου συμμετέχει, προσδοκά η διοίκηση της J&P Άβαξ να αναπληρώσει τα έσοδα που θα απολέσει από τη συρρίκνωση της κατασκευαστικής «πίτας» τα επόμενα χρόνια. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις παραχωρήσεις αναμένονται έσοδα 1,25 δισ. ευρώ το διάστημα 2017-2040, με την πα-

Ο ιδρυτής της J&P Άβαξ Δάκης Ιωάννου

ρούσα αξία των μελλοντικών μερισμάτων να εκτιμάται σε 400 εκατ. ευρώ.

Επίσης, η εταιρεία ποντάρει πολλά και στη συμμετοχή της, από κοινού με τη μητρική J&P Overseas, μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου παγκοσμίως, σε έργα στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, αυτή την περίοδο κατασκευάζει μια μεγάλη μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στα περίχωρα της Βαγδάτης στο Ιράκ, ένα έργο της τάξεως των 400 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, ο όμιλος υπέγραψε πρόσφατα συμφωνία για τη μελέτη και τον σχεδιασμό συστήματος εισαγωγής και αποθήκευσης LNG (υγροποιημένου φυσικού αερίου) στο Μπαγκλαντές, έχοντας ήδη εγκαταστήσει ανάλογη μονάδα και στη Μάλτα. Η προσδοκία είναι ότι θα αναλάβει και την κατασκευή της μονάδας στη χώρα της νοτιοανατολικής Ασίας, έργο που θα είναι ακόμα μεγαλύτερης αξίας από το αντίστοιχο στο Ιράκ.

Στην ελληνική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας η εταιρεία δραστηριοποιείται μέσω της θυγατρικής Voltera, η οποία είχε έσοδα 28 εκατ. ευρώ το 2016. Η εταιρεία διαθέτει χαρτοφυλάκιο 12 έργων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), που βρίσκονται σε διάφορα στάδια υλοποίησης. Πολύ σύντομα ξεκινά η κατασκευή του πρώτου αιολικού στην Αιτωλοακαρνανία, ισχύος 16 MW, ενώ αδειοδοτημένα είναι άλλα τρία αιολικά στη Βοιωτία, με προέγκριση χρηματοδότησης από την EBRD (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης). OE